

ОБЛІК ТА ОЦІНКА ЗАПАСІВ ЗА МСБО 2 «ЗАПАСИ»: МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ

**МЕХЕДЬКО Максим, здобувач вищої освіти
спеціальність 071 Облік і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет**

Анотація: Розглянуто методологічні та практичні аспекти застосування МСБО 2 «Запаси» з акцентом на принципі оцінки за нижчою з двох величин – собівартістю або чистою вартістю реалізації. Обґрунтовано значення цього підходу для запобігання завищенню вартості активів і забезпечення достовірності фінансової звітності. Проаналізовано механізми визначення чистої вартості реалізації з урахуванням пошкодження, старіння та коливань ринкових цін, а також специфіку оцінки побічної продукції і розподілу витрат.

Ключові слова: запаси, оцінка, чиста вартість реалізації, звітність.

Облік запасів за міжнародними стандартами бухгалтерського обліку розглядається як ключовий елемент ефективного управління активами підприємства, оскільки запаси становлять значну частку оборотного капіталу та безпосередньо впливають на фінансові результати його діяльності. Методологічні засади їх визнання, оцінки та відображення у фінансовій звітності закріплені в МСБО 2 «Запаси», який регламентує формування собівартості, визначає критерії розподілу витрат і встановлює методи оцінки, що забезпечує достовірність облікової інформації та її відповідність управлінським потребам. Водночас дія цього Стандарту не поширюється на фінансові інструменти, біологічні активи, пов'язані із сільським господарством, запаси, які в сільському господарстві та видобувних галузях оцінюються за чистою вартістю реалізації, а також запаси брокерів товарних бірж, що оцінюються за справедливою вартістю за вирахуванням витрат на продаж із відображенням змін у прибутках або збитках. Визнання запасів у фінансовій звітності передбачає дотримання загальних критеріїв визнання активів, зокрема наявності контролю над економічним ресурсом і права на отримання потенційних економічних вигід. Згідно з МСБО 2, запаси визначаються як активи, що утримуються для продажу у процесі звичайної діяльності, перебувають на стадії виробництва для подальшої реалізації або виступають у формі основних і допоміжних матеріалів для виробництва чи надання послуг [1]. У межах МСБО 2 виокремлено п'ять

основних груп запасів: товари, основні та допоміжні виробничі матеріали, готову продукцію та незавершене виробництво, однак підприємства мають право деталізувати ці групи відповідно до своєї специфіки та закріплювати у внутрішній обліковій політиці.

Оцінка запасів здійснюється на трьох ключових етапах: оприбуткування, вибуття та на дату складання балансу. На момент оприбуткування запаси визнаються за первісною собівартістю, яка включає витрати на придбання, переробку та інші витрати, необхідні для приведення активів до стану, придатного для використання [1]. Витрати на придбання охоплюють ціну закупівлі, ввізне мито, непрямі податки, які не відшкодовуються, транспортно-заготівельні витрати, витрати на навантажувально-розвантажувальні роботи та інші пов'язані витрати. Витрати на переробку складаються з прямих виробничих витрат, а також постійних і змінних накладних витрат. Постійні накладні витрати залишаються відносно стабільними незалежно від обсягів виробництва, тоді як змінні прямо залежать від його динаміки. Постійні витрати розподіляються на одиницю продукції з урахуванням нормальної потужності виробничого обладнання, а нерозподілені витрати визнаються витратами періоду. У разі перевищення нормальної потужності здійснюється коригування розподілених витрат, щоб уникнути завищення вартості запасів. Транспортно-заготівельні витрати можуть включатися безпосередньо до собівартості окремих запасів або акумулюватися з подальшим щомісячним розподілом, що має бути передбачено в обліковій політиці підприємства. При вибутті запасів у виробництво чи реалізацію застосовуються різні методи оцінки собівартості: метод стандартних витрат, метод роздрібних цін, метод конкретної ідентифікації, FIFO та середньозваженої собівартості [1]. Вибір методу залежить від характеру діяльності та особливостей обігу запасів. Так, метод стандартних витрат є доцільним у масовому виробництві за відносно стабільних умов, метод роздрібних цін – у торгівлі для великої кількості однотипних товарів, метод конкретної ідентифікації – для індивідуально визначених запасів, а FIFO та середньозваженої собівартості застосовуються для звичайних видів діяльності.

На дату балансу запаси оцінюються за принципом нижчої з двох величин – собівартості або чистої вартості реалізації, що унеможлиблює завищення вартості активів і забезпечує відображення реальної економічної вигоди. Чиста вартість реалізації визначається з урахуванням пошкодження, старіння, зниження ціни продажу та зростання витрат на завершення виробництва чи реалізацію. Така оцінка проводиться на рівні окремих одиниць, проте допускається групова оцінка для однорідних номенклатурних груп. Обов'язковим є документальне підтвердження обґрунтованості оцінки – на основі коливань ринкових цін, умов контрактів та інших релевантних даних.

Отже, МСБО 2 забезпечує системний і уніфікований підхід до обліку запасів, встановлюючи чіткі правила їх визнання, оцінки та відображення у фінансовій звітності. Ефективне застосування положень МСБО потребує закріплення у внутрішній обліковій політиці методів оцінки, формул визначення собівартості й порядку розподілу витрат, що дозволяє адаптувати універсальні принципи міжнародного регулювання до специфіки діяльності підприємства. Це створює умови для формування послідовної облікової інформації, яка є основою для прийняття управлінських рішень і забезпечення фінансової стійкості.

Література:

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 «Запаси» від 01 січня 2005 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_021 (дата звернення: 25.09.2025).

Annotation: The paper examines the methodological and practical aspects of applying IAS 2 Inventories, with particular emphasis on the principle of measurement at the lower of cost and net realizable value. The significance of this approach is substantiated in terms of preventing overstatement of asset values and ensuring the reliability of financial reporting. The mechanisms for determining net realizable value are analyzed, taking into account impairment, obsolescence, and market price fluctuations, as well as the specifics of by-product valuation and cost allocation. The role of documentary substantiation of accounting estimates in enhancing the transparency and reliability of financial information is highlighted.

Keywords: inventories, valuation, net realizable value, reporting.

*Науковий керівник – ЯЛОВЕГА Людмила,
к.е.н., доцентка кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет
м. Полтава*